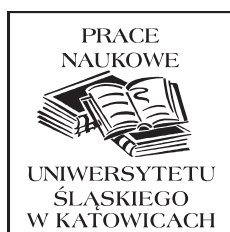

**WYBORY, PRAWO WYBORCZE,
SYSTEMY WYBORCZE
W PAŃSTWACH GRUPY WYSZEHRADZKIEJ**

NR 3520

**WYBORY, PRAWO WYBORCZE,
SYSTEMY WYBORCZE
W PAŃSTWACH GRUPY WYSZEHRADZKIEJ**

Marek Barański, Anna Czyż, Sebastian Kubas, Robert Rajczyk

Redaktor serii: Nauki Polityczne
Mariusz Kolczyński

Recenzent
Jerzy Mizgalski

Spis treści

Wstęp	7
Wybory i systemy wyborcze w ujęciu teoretycznym	11
1.1. Wybory	11
1.1.1. Wybory jako podstawowa instytucja reżimu demokratycznego	13
1.1.2. Wybory i zasady ich przeprowadzania	16
1.1.3. Funkcje wyborów	19
1.2. Systemy wyborcze	25
1.2.1. Systemy większościowe	29
1.2.2. Systemy proporcjonalne	30
1.2.3. Systemy mieszane	32
Wybory, prawo wyborcze i system wyborczy w Republice Czeskiej	35
2.1. Parlament: Izba Poselska i Senat	35
2.1.1. Analiza wyborów do Izby Poselskiej i Senatu	37
2.2. Prezydent	52
2.2.1. Analiza wyborów na urząd prezydenta	53
2.3. Parlament Europejski	56
2.3.1. Analiza wyborów do Parlamentu Europejskiego	57
2.4. Samorząd terytorialny	59
2.4.1. Analiza wyborów do organów samorządu terytorialnego	63

Wybory, prawo wyborcze i system wyborczy w Rzeczypospolitej Polskiej	71
3.1. Parlament: Sejm i Senat	72
3.1.1. Analiza wyborów do Sejmu i Senatu RP	73
3.2. Prezydent	82
3.2.1. Analiza wyborów prezydenckich w Polsce	84
3.3. Parlament Europejski	87
3.3.1. Analiza wyborów do Parlamentu Europejskiego w Polsce	89
3.4. Samorząd terytorialny	91
3.4.1. Analiza wyborów samorządowych w Polsce	93
Wybory, prawo wyborcze i system wyborczy w Republice Słowackiej	99
4.1. Parlament: Rada Narodowa Republiki Słowackiej	99
4.1.1. Analiza wyborów do Rady Narodowej Republiki Słowackiej	100
4.2. Prezydent	108
4.2.1. Analiza wyborów powszechnych na urząd prezydenta	113
4.3. Parlament Europejski	117
4.3.1. Analiza wyborów do Parlamentu Europejskiego	121
4.4. Samorząd terytorialny	124
4.4.1. Analiza wyborów do organów jednostek samorządu terytorialnego	127
4.4.2. Analiza wyborów do przedstawicielstwa krajowego i przewodniczącego samorządowego kraju	135
Wybory, prawo wyborcze i system wyborczy na Węgrzech	143
5.1. Zgromadzenie Krajowe	144
5.1.1. Analiza wyborów do Zgromadzenia Krajowego Węgier w latach 1990–2014	159
5.2. Prezydent	181
5.2.1. Analiza wyborów na urząd prezydenta	182
5.3. Parlament Europejski	186
5.3.1. Analiza wyborów do Parlamentu Europejskiego	189
5.4. Samorząd terytorialny	192
5.4.1. Analiza wyborów do organów samorządu terytorialnego	198
Bibliografia	207
Spis tabel	221

Wstęp

Proponujemy czytelnikowi interesującemu się państwami Grupy Wyszehradzkiej pracę poświęconą wyborom i systemom wyborczym w systemie politycznym Czech, Polski, Słowacji oraz Węgier. Kolejna monografia poświęcona fenomenowi wyborów, prawu wyborczemu i systemom wyborczym ma na celu rekonstrukcję ukształtowanych w ciągu ćwierćwiecza narodowych modeli prawa wyborczego i systemów wyborczych.

Rozdział pierwszy jest poświęcony wyborom i systemom wyborczym w ujęciu teoretycznym. Wybory są podstawowym narzędziem współczesnej demokracji. Umożliwiają one bezpośredni udział obywateli w kształtowaniu życia publicznego poprzez wyrażenie woli dotyczącej reelekcji władzy lub jej alternacji. Poza tym uzewnętrzniają szereg innych funkcji, jak na przykład legitymizację i kontrolę władzy, egzekwowanie jej odpowiedzialności politycznej, czy selekcję elit politycznych. Przeprowadzanie wyborów opiera się na zasadach, do których zaliczamy: powszechność, tajność, równość, bezpośredniość, a także wolność. Szerszym otoczeniem wyborów jest system wyborczy, który zajmuje się między innymi takimi kwestiami, jak: rozmiar i kształt okręgu, uprawnienia wyborców, zasady regulujące zachowanie kandydatów i partii politycznych w okresie wyborczym i powyborczym, sposoby ustalania wyników i ich wpływu na zachowanie elektoratu i elit politycznych. Z systemem wyborczym związane jest prawo wyborcze, które ma nieco węższy charakter i dotyczy wyłącznie norm związanych z prowadzeniem kampanii, aktem głosowania, uprawnieniami podmiotów uczestniczących w nim, a także sposobami ustalania wyników.

Wybory, prawo wyborcze i system wyborczy w Republice Czeskiej stanowi zawartość drugiego rozdziału. Tekst prezentuje wyniki wyborów do najważniejszych organów władzy w Republice Czeskiej oraz ich analizę i znaczenie dla funkcjonowania sceny partyjnej na szczeblu krajowym, regionalnym

i lokalnym. Autorka przedstawia zasady prawa wyborczego obowiązujące w poszczególnych elekcjach oraz w odniesieniu do wyborów określonych organów władzy, system wyborczy przyjęty w celu obsadzenia mandatów, poddaje analizie wyniki wyborów w wyborach do obu izb czeskiego parlamentu (do Izby Poselskiej i do Senatu), w wyborach prezydenta oraz w wyborach do organów stanowiących jednostek samorządu terytorialnego na szczeblu gminy i samorządowego kraju.

Problematykę wyborczą, prawa wyborczego i systemu wyborczego Polski przedstawiamy w rozdziale trzecim. Artykuł poddaje analizie wskazane zjawiska w przestrzeni czasowej od 1990 do 2015 roku. Geneza rozwiązań wyborczych III Rzeczypospolitej sięga porozumień zawartych podczas obrad Okrągłego Stołu. W późniejszym okresie były one wielokrotnie zmieniane, ale zawsze mieściły się w ramach demokratycznego reżimu.

Kolejny rozdział dotyczy roli wyborów i systemu wyborczego w Republice Słowackiej. Artykuł prezentuje wyniki wyborów do najważniejszych organów władzy w Republice Słowackiej oraz ich analizę i znaczenie dla funkcjonowania sceny partyjnej na szczeblu krajowym, regionalnym i lokalnym. Autorzy przedstawiają zasady prawa wyborczego obowiązujące w poszczególnych elekcjach oraz w odniesieniu do wyborów określonych organów władzy, system wyborczy przyjęty w celu obsadzenia mandatów, poddają analizie wyniki wyborów w wyborach do Rady Narodowej, w wyborach Prezydenta RS wybieranego do 1999 roku przez Radę Narodową Republiki Słowackiej, a następnie po zmianie konstytucji oraz uchwaleniu ordynacji wyborczej Prezydenta RS w wyborach powszechnych oraz w wyborach do organów stanowiących jednostek samorządu terytorialnego na szczeblu gminy i samorządowego kraju. Rozważania zamyka problematyka ordynacji wyborczej do Parlamentu Europejskiego oraz analiza wyników trzech edycji w latach 2004, 2009 oraz 2014.

Rozdział piąty jest poświęcony wyborom, prawu wyborczemu i systemowi wyborczemu na Węgrzech. Do 2016 roku Węgrzy siedmiokrotnie wybierali Zgromadzenie Krajowe i brali udział w wyborach samorządowych, trzykrotnie wyłaniali reprezentację do Parlamentu Europejskiego oraz sześciokrotnie byli świadkami wyboru prezydenta państwa. Podstawowe uzgodnienia dotyczące prawa i systemu wyborczego do parlamentu oraz organów władzy samorządowej zostały ustalone w trakcie rozmów węgierskiego trójkątnego stołu w 1989 roku. Nie zdołano jednak porozumieć się co do sposobu wyboru prezydenta. Wybór węgierskiej legislatury oparto na systemie mieszanym

z trzema poziomami alokacji mandatów: okręgi jednomandatowe, wielomandatowe okręgi regionalne oraz ogólnokrajowa lista. Reforma z 2011 roku uszczupliła liczbę wybieranych deputowanych z 386 do 199, zlikwidowała wielomandatowe okręgi regionalne, a także wprowadziła kilka innych zmian. Wybory samorządowe odbywają się na szczeblu gminnym, w miastach na prawach komitatów i w komitatach. W gminach i miastach na prawach komitatów poza organem uchwałodawczym obywatele wybierają także organ wykonawczy w postaci burmistrza. Po listopadowym referendum w 1989 roku przyjęto pośredni wybór prezydenta, który do 2010 roku był wybierany w systemie trzech tur, a obecnie dwóch. Od 2004 roku Węgrzy dokonują także elekcji posłów do Parlamentu Europejskiego.

Spis tabel

- Tabela 2.1. Wyniki wyborów do Izby Poselskiej w Czechach w 1996 roku.
- Tabela 2.2. Wyniki wyborów do Senatu w Czechach w 1996 roku.
- Tabela 2.3. Wyniki wyborów do Izby Poselskiej w Czechach w 1998 roku.
- Tabela 2.4. Wyniki wyborów do Senatu w Czechach w 1998 roku.
- Tabela 2.5. Wyniki wyborów do Senatu w Czechach w 2000 roku.
- Tabela 2.6. Wyniki wyborów do Izby Poselskiej w Czechach w 2002 roku.
- Tabela 2.7. Wyniki wyborów do Senatu w Czechach w 2002 roku.
- Tabela 2.8. Wyniki wyborów do Senatu w Czechach w 2004 roku.
- Tabela 2.9. Wyniki wyborów do Izby Poselskiej w Czechach w 2006 roku.
- Tabela 2.10. Wyniki wyborów do Senatu w Czechach w 2006 roku.
- Tabela 2.11. Wyniki wyborów do Senatu w Czechach w 2008 roku.
- Tabela 2.12. Wyniki wyborów do Izby Poselskiej w Czechach w 2010 roku.
- Tabela 2.13. Wyniki wyborów do Senatu w Czechach w 2010 roku.
- Tabela 2.14. Wyniki wyborów do Senatu w Czechach w 2012 roku.
- Tabela 2.15. Wyniki wyborów do Izby Poselskiej w Czechach w 2013 roku.
- Tabela 2.16. Wyniki wyborów do Senatu w Czechach w 2014 roku.
- Tabela 2.17a. Wyniki wyborów prezydenckich w Czechach w 2013 roku (I tura).
- Tabela 2.17b. Wyniki wyborów prezydenckich w Czechach w 2013 roku (II tura).
- Tabela 2.18. Prezydenci Czech.
- Tabela 2.19. Wyniki wyborów do Parlamentu Europejskiego w Czechach w 2004 roku.
- Tabela 2.20. Wyniki wyborów do Parlamentu Europejskiego w Czechach w 2009 roku.
- Tabela 2.21. Wyniki wyborów do Parlamentu Europejskiego w Czechach w 2014 roku.
- Tabela 2.22. Liczba radnych w gminach czeskich.
- Tabela 2.23. Liczba radnych samorządowego kraju w Czechach.
- Tabela 2.24. Wyniki wyborów do przedstawicielstw gminnych w Czechach w 1994 roku.
- Tabela 2.25. Wyniki wyborów do przedstawicielstw gminnych w Czechach w 1998 roku.

- Tabela 2.26. Wyniki wyborów do przedstawicielstw gminnych w Czechach w 2002 roku.
- Tabela 2.27. Wyniki wyborów do przedstawicielstw gminnych w Czechach w 2006 roku.
- Tabela 2.28. Wyniki wyborów do przedstawicielstw gminnych w Czechach w 2010 roku.
- Tabela 2.29. Wyniki wyborów do przedstawicielstw gminnych w Czechach w 2014 roku.
- Tabela 2.30. Frekwencja wyborcza w wyborach gminnych w Czechach.
- Tabela 2.31. Wyniki wyborów do przedstawicielstw krajowych w Czechach w 2000 roku.
- Tabela 2.32. Wyniki wyborów do przedstawicielstw krajowych w Czechach w 2004 roku.
- Tabela 2.33. Wyniki wyborów do przedstawicielstw krajowych w Czechach w 2008 roku.
- Tabela 2.34. Wyniki wyborów do przedstawicielstw krajowych w Czechach w 2012 roku.
- Tabela 2.35. Frekwencja w wyborach regionalnych w Czechach.
- Tabela 3.1. Wyniki wyborów do Sejmu RP w 1991 roku.
- Tabela 3.2. Wyniki wyborów do Senatu w 1991 roku.
- Tabela 3.3. Wyniki wyborów do Sejmu RP w 1993 roku.
- Tabela 3.4. Wyniki wyborów do Senatu w 1993 roku.
- Tabela 3.5. Wyniki wyborów do Sejmu RP w 1997 roku.
- Tabela 3.6. Wyniki wyborów do Senatu w 1997 roku.
- Tabela 3.7. Wyniki wyborów do Sejmu RP w 2001 roku.
- Tabela 3.8. Wyniki wyborów do Senatu w 2001 roku.
- Tabela 3.9. Wyniki wyborów do Sejmu RP w 2005 roku.
- Tabela 3.10. Wyniki wyborów do Senatu w 2005 roku.
- Tabela 3.11. Wyniki wyborów do Sejmu RP w 2007 roku.
- Tabela 3.12. Wyniki wyborów do Senatu w 2007 roku.
- Tabela 3.13. Wyniki wyborów do Sejmu RP w 2011 roku.
- Tabela 3.14. Wyniki wyborów do Senatu w 2011 roku.
- Tabela 3.15. Wyniki wyborów do Sejmu RP w 2015 roku.
- Tabela 3.16. Wyniki wyborów do Senatu w 2015 roku.
- Tabela 3.17. Wyniki wyborów prezydenckich w Polsce w 1990 roku.
- Tabela 3.18. Wyniki wyborów prezydenckich w Polsce w 1995 roku.
- Tabela 3.19. Wyniki wyborów prezydenckich w Polsce w 2000 roku.
- Tabela 3.20. Wyniki wyborów prezydenckich w Polsce w 2005 roku.
- Tabela 3.21. Wyniki wyborów prezydenckich w Polsce w 2010 roku.
- Tabela 3.22. Wyniki wyborów prezydenckich w Polsce w 2015 roku.
- Tabela 3.23. Wyniki wyborów do Parlamentu Europejskiego w Polsce w 2004 roku.
- Tabela 3.24. Wyniki wyborów do Parlamentu Europejskiego w Polsce w 2009 roku.
- Tabela 3.25. Wyniki wyborów do Parlamentu Europejskiego w Polsce w 2014 roku.
- Tabela 3.26. Wyniki wyborów do rad gmin w Polsce w 1990 roku.
- Tabela 3.27. Wyniki wyborów do samorządu terytorialnego w 1998 roku.

- Tabela 3.28. Wyniki wyborów samorządowych w 2002 roku.
- Tabela 3.29. Wybory wójtów, burmistrzów i prezydentów miast w 2006 roku.
- Tabela 3.30. Wybory do rad gmin i powiatów oraz sejmików województw w 2006 roku (łącznie).
- Tabela 3.31. Wybory samorządowe w 2010 roku (rady gmin).
- Tabela 3.32. Wybory samorządowe w 2010 roku (powiaty ziemskie i grodzkie).
- Tabela 3.33. Wybory wójtów, burmistrzów i prezydentów miast w 2014 roku.
- Tabela 3.34. Wybory samorządowe w 2014 roku (powiaty).
- Tabela 3.35. Wyniki wyborów do sejmików województw w 1998 roku.
- Tabela 3.36. Wyniki wyborów do sejmików województw w 2002 roku.
- Tabela 3.37. Wyniki wyborów do sejmików województw w 2006 roku.
- Tabela 3.38. Wyniki wyborów do sejmików województw w 2010 roku.
- Tabela 3.39. Wyniki wyborów do sejmików województw w 2014 roku.
- Tabela 4.1. Wyniki wyborów do Rady Narodowej Republiki Słowackiej w 1994 roku.
- Tabela 4.2. Wyniki wyborów do Rady Narodowej Republiki Słowackiej w 1998 roku.
- Tabela 4.3. Wyniki wyborów do Rady Narodowej Republiki Słowackiej w 2002 roku.
- Tabela 4.4. Wyniki wyborów do Rady Narodowej Republiki Słowackiej w 2006 roku.
- Tabela 4.5. Wyniki wyborów do Rady Narodowej Republiki Słowackiej w 2010 roku.
- Tabela 4.6. Wyniki wyborów do Rady Narodowej Republiki Słowackiej w 2012 roku.
- Tabela 4.7. Wyniki Wyborów do Rady Narodowej Republiki Słowackiej w 2016 roku.
- Tabela 4.8. Wyniki wyborów Prezydenta Republiki Słowackiej 15 i 29 maja 1999 roku.
- Tabela 4.9. Wyniki wyborów Prezydenta Republiki Słowackiej 3 i 17 kwietnia 2004 roku.
- Tabela 4.10. Wyniki wyborów Prezydenta Republiki Słowackiej 21 marca i 4 kwietnia 2009 roku.
- Tabela 4.11. Wyniki wyborów Prezydenta Republiki Słowackiej 15 i 29 marca 2014 roku.
- Tabela 4.12. Wybory do Parlamentu Europejskiego na terenie Słowacji w 2004 roku.
- Tabela 4.13. Wybory do Parlamentu Europejskiego na terenie Słowacji w 2009 roku.
- Tabela 4.14. Wybory do Parlamentu Europejskiego na terenie Słowacji w 2014 roku.
- Tabela 4.15. Liczba radnych w gminach słowackich.
- Tabela 4.16. Wyniki wyborów radnych do przedstawicielstw gminnych w wyborach w 2002 roku.
- Tabela 4.17. Wyniki wyborów starostów w wyborach gminnych w 2002 roku.
- Tabela 4.18. Wyniki wyborów radnych do przedstawicielstw gminnych w wyborach w 2006 roku.
- Tabela 4.19. Wyniki wyborów starostów w wyborach gminnych w 2006 roku.
- Tabela 4.20. Wyniki wyborów radnych do przedstawicielstw gminnych w wyborach w 2010 roku.
- Tabela 4.21. Wyniki wyborów starostów w wyborach gminnych w 2010 roku.
- Tabela 4.22. Wyniki wyborów radnych do przedstawicielstw gminnych w wyborach w 2014 roku.
- Tabela 4.23. Wyniki wyborów starostów w wyborach gminnych w 2014 roku.
- Tabela 4.24. Frekwencja w wyborach gminnych w Słowacji.
- Tabela 4.25. Liczba członków przedstawicielstwa samorządowego kraju na Słowacji.

- Tabela 4.26. Wyniki wyborów radnych do przedstawicielstw krajowych w wyborach w 2001 roku.
- Tabela 4.27. Wyniki wyborów przewodniczących krajów w wyborach regionalnych w 2001 roku.
- Tabela 4.28. Wyniki wyborów radnych do przedstawicielstw krajowych w wyborach w 2005 roku.
- Tabela 4.29. Wyniki wyborów przewodniczących krajów w wyborach regionalnych w 2005 roku.
- Tabela 4.30. Wyniki wyborów radnych do przedstawicielstw krajowych w wyborach w 2009 roku.
- Tabela 4.31. Wyniki wyborów przewodniczących krajów w wyborach regionalnych w 2009 roku.
- Tabela 4.32. Wyniki wyborów radnych do przedstawicielstw krajowych w wyborach w 2013 roku.
- Tabela 4.33. Wyniki wyborów przewodniczących krajów w wyborach regionalnych w 2013 roku.
- Tabela 4.34. Frekwencja w wyborach regionalnych na Słowacji.
- Tabela 5.1. Wyniki wyborów do Zgromadzenia Krajowego na Węgrzech w 1990 roku.
- Tabela 5.2. Wyniki wyborów do Zgromadzenia Krajowego na Węgrzech w 1994 roku.
- Tabela 5.3. Wyniki wyborów do Zgromadzenia Krajowego na Węgrzech w 1998 roku.
- Tabela 5.4. Wyniki wyborów do Zgromadzenia Krajowego na Węgrzech w 2002 roku.
- Tabela 5.5. Wyniki wyborów do Zgromadzenia Krajowego na Węgrzech w 2006 roku.
- Tabela 5.6. Wyniki wyborów do Zgromadzenia Krajowego na Węgrzech w 2010 roku.
- Tabela 5.7. Wyniki wyborów do Zgromadzenia Krajowego na Węgrzech w 2014 roku.
- Tabela 5.8. Wyniki głosowania na urząd prezydenta Republiki Węgier w 1990 roku.
- Tabela 5.9. Wyniki głosowania na urząd prezydenta Republiki Węgier w 1995 roku.
- Tabela 5.10a. Wyniki głosowania na urząd prezydenta Republiki Węgier w 2000 roku (I tura).
- Tabela 5.10b. Wyniki głosowania na urząd prezydenta Republiki Węgier w 2000 roku (II tura).
- Tabela 5.10c. Wyniki głosowania na urząd prezydenta Republiki Węgier w 2000 roku (III tura).
- Tabela 5.11a. Wyniki głosowania na urząd prezydenta Republiki Węgier w 2005 roku (I tura).
- Tabela 5.11b. Wyniki głosowania na urząd prezydenta Republiki Węgier w 2005 roku (II tura).
- Tabela 5.11c. Wyniki głosowania na urząd prezydenta Republiki Węgier w 2005 roku (III tura).
- Tabela 5.12. Wyniki głosowania na urząd prezydenta Republiki Węgier w 2010 roku.
- Tabela 5.13. Wyniki głosowania na urząd prezydenta Republiki Węgier w 2012 roku.
- Tabela 5.14. Wyniki wyborów do Parlamentu Europejskiego na Węgrzech w 2004 roku.
- Tabela 5.15. Wyniki wyborów do Parlamentu Europejskiego na Węgrzech w 2009 roku.
- Tabela 5.16. Wyniki wyborów do Parlamentu Europejskiego na Węgrzech w 2014 roku.
- Tabela 5.17. Wyniki wyborów samorządowych do zgromadzeń komitatów na Węgrzech w 1994 roku.
- Tabela 5.18. Wyniki wyborów samorządowych do zgromadzeń komitatów i na urzędy burmistrzów miast na prawach komitatów na Węgrzech w 1998 roku.
- Tabela 5.19. Wyniki wyborów samorządowych do zgromadzeń komitatów i na urzędy burmistrzów miast na prawach komitatów na Węgrzech w 2002 roku.
- Tabela 5.20. Wyniki wyborów samorządowych do zgromadzeń komitatów i na urzędy burmistrzów miast na prawach komitatów na Węgrzech w 2006 roku.

Tabela 5.21. Wyniki wyborów samorządowych do zgromadzeń komitatów i na urzędy burmistrzów miast na prawach komitatów na Węgrzech w 2010 roku.

Tabela 5.22. Wyniki wyborów samorządowych do zgromadzeń komitatów i na urzędy burmistrzów miast na prawach komitatów na Węgrzech w 2014 roku.

Tabela 5.23. Wyniki wyborów do organów samorządu terytorialnego w 2014 roku uwzględniające głosy oddane na partie polityczne zasiadające w węgierskim parlamencie.

Redakcja
Sandra Trela

Projekt okładki
Agata Augustynik

Korekta
Ligia Dziadas

Projekt typograficzny i łamanie
Agata Augustynik

Copyright © 2016 by
Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego
Wszelkie prawa zastrzeżone

ISSN 0208-6336

ISBN 978-83-226-3018-1

(wersja drukowana)

ISBN 978-83-226-3019-8

(wersja elektroniczna)

Wydawca

Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego

ul. Bankowa 12B, 40-007 Katowice

www.wydawnictwo.us.edu.pl

e-mail: wydawus@us.edu.pl

Wydanie I. Ark. druk. 14,25. Ark. wyd. 14,5
Papier offset III 90 g Cena 20 zł (+ VAT)

Druk i oprawa

„TOTEM.COM.PL. Sp. z o.o.” Sp. K.

ul. Jacewska 89, 88-100 Inowrocław